

สรุป อภิปรายผลของการวิจัย และขอเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูยะลา" นี้ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ เพื่อศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ที่มีต่อนักเรียนฝึกสอน และปัญหาที่ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ นักเรียนฝึกสอน ต้องประสบในการดำเนินการสอนและการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียน¹ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและประชาชนในหมู่บ้านนำไปปฏิบัติ จุดมุ่งหมายรองลงมาคือ ต้องการทราบว่าอาจารย์นิเทศก์ประสบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามโครงการฝึกหัดครูชนบทอย่างไรบ้าง ผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงโครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูยะลาต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการออกแบบสอบถามไปยังนักเรียนรู้ฝึกสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ซึ่งออกฝึกสอนในเทอมที่ 1 และเทอมที่ 2 ของปีการศึกษา 2515 และอาจารย์นิเทศก์ที่เคยทำการนิเทศการสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท และที่กำลังทำการนิเทศอยู่ ของวิทยาลัยครูยะลา จังหวัดยะลา นอกจากนี้ยังได้ออกแบบสอบถามครูพี่เลี้ยงที่อยู่ตามโรงเรียนฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูยะลา จำนวนโรงเรียน 11 แห่ง

ในแบบสอบถามของครูพี่เลี้ยง ได้ถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามบทบาทและหน้าที่ที่ครูพี่เลี้ยงคิดว่าตนควรปฏิบัติต่อนักเรียนฝึกสอนในด้านการสอนในชั้นเรียน รวมทั้งการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียน ท่อนท้ายของแบบสอบถามได้ถามถึงปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนความช่วยเหลือที่ครูพี่เลี้ยงต้องการได้รับจากสถาบันฝึกหัดครู ในแบบสอบถามของอาจารย์นิเทศก์ ได้ถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม อุปสรรคในการ

¹ การปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนในที่นี้คือ การปรับปรุงโรงเรียนและการปรับปรุงบ้านพัก

คำเป็นโครงการ บทบาทและหน้าที่ที่อาจารย์นิเทศคิดว่าตนควรปฏิบัติต่อนักเรียนฝึกสอน
 ด้านการสอนในชั้นเรียน รวมทั้งการปฏิบัติกิจกรรมใน โรงเรียนและปัญหาของนักเรียน
 ฝึกสอนในคานคังกล่าว ท่อนท้ายของแบบสอบถามได้ถามถึงปัญหาและอุปสรรคในการ
 ปฏิบัติงานของอาจารย์นิเทศ ส่วนแบบสอบถามของนักเรียนฝึกสอนได้ให้บอกถึงบทบาท
 และหน้าที่ที่ครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศปฏิบัติต่อตนจริง ๆ และให้บอกถึงปัญหา ความ
 ต้องการ และความคิดเห็นทั่วไปของนักเรียนฝึกสอน

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามนักเรียนฝึกสอน 110 ชุด ได้รับคืนมา 95 ชุด คิดเป็น
 ร้อยละ 86.36 แบบสอบถามอาจารย์นิเทศ 9 ชุด ได้รับคืนมา 9 ชุด คิดเป็นร้อยละ
 100 และแบบสอบถามครูพี่เลี้ยง 110 ชุด ได้รับคืนมา 110 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100
 คำตอบที่ได้นำมาวิเคราะห์ดังนี้

ก. ห้ามัชนิมเลขคณิต

ข. คิดคำตอบเป็นร้อยละ

ค. นำค่าเฉลี่ยของคำตอบมาเทียบอันคัม โดยถือเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.56 - 3.00	ถือว่า ทำหน้าที่มาก
	1.56 - 2.55	ถือว่า ทำหน้าที่ปานกลาง
	.56 - 1.55	ถือว่า ทำหน้าที่น้อย
	.00 - .55	ถือว่า ไม่ทำหน้าที่เลย

เมื่อได้รวบรวมผลของการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ได้ค้นพบสิ่งสำคัญดังนี้

ด้านอาจารย์นิเทศ

ตอนที่ 1

รายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับอาจารย์นิเทศที่ตอบแบบสอบถาม

อาจารย์นิเทศที่ตอบแบบสอบถามครั้งนี้มีจำนวน 9 คน เป็นชาย 7 คน หญิง
 2 คน มีอายุเฉลี่ย 28.1 ปี วุฒิสูงสุดของอาจารย์นิเทศเป็นวุฒิปริญญาตรี
 8 คน เป็นวุฒิสามัญ 1 คน มีประสบการณ์ทางการสอนระดับประถมศึกษา
 4 คน จำนวนปีที่ทำการสอนเฉลี่ย 3.7 ปี มีประสบการณ์ทางการสอนระดับมัธยม

5 คน จำนวนปีโดยเฉลี่ย 1.6 ปี มีประสบการณ์ทางการสอนระดับสถาบันฝึกหัดครู
 9 คน จำนวนปีโดยเฉลี่ย 4.2 ปี มีประสบการณ์ในการนิเทศการฝึกสอนในโรงเรียน
 ประถม 9 คน จำนวนปีโดยเฉลี่ย 2.7 ปี อาจารย์นิเทศก์ 4 คนเคยได้รับการศึกษา
 หรืออบรมเกี่ยวกับการนิเทศการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทที่กรมการฝึกหัดครูจัดขึ้น
 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยในการอบรม 54 ชั่วโมง เพื่อให้การนิเทศในโครงการมีประสิทธิภาพดี
 อาจารย์นิเทศก์ทุกคนเห็นว่าควรศึกษาวิชาหลักการนิเทศและการศึกษาในชนบท และถ้าจะ
 จัดการสัมมนาอาจารย์นิเทศก์ในโครงการควรจะสัมมนาในเรื่อง การปรับปรุงความมุง-
 หมาย ขอบข่ายของงานให้เหมาะสมกับเหตุการณ์บ้านเมือง การจัดหลักสูตรในระดับ
 ประถมศึกษาใหม่ หลักการนิเทศการสอน หลักมนุษยสัมพันธ์ โดยเฉพาะกับชาวไทยมุสลิม
 ตลอดจนวิธีสอนและการใช้อุปกรณ์ อาจารย์นิเทศก์ 8 คน ได้รับการแนะนำให้มีความรู้
 เกี่ยวกับชนบทก่อนออกทำการนิเทศ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของวิธีดำเนินโครงการ อาจารย์
 นิเทศก์มีชั่วโมงสอนโดยเฉลี่ย 9.6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ชั่วโมงนิเทศโดยเฉลี่ย 16.6
 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อาจารย์นิเทศก์ทุกคนมีงานพิเศษต้องทำนอกเหนือจากการสอนและการ
 นิเทศการสอนคือ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา เฉลี่ย 2.2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อาจารย์นิเทศก์
 หนึ่งคนนิเทศนักเรียนฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทเฉลี่ย 45 คนต่อเทอม อาจารย์
 นิเทศก์ส่วนน้อยที่ทำการนิเทศนักเรียนฝึกสอนนอกโครงการ เฉลี่ย 23.6 คนต่อเทอม
 เพื่อให้การนิเทศการฝึกสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพควรรับผิดชอบนักเรียนฝึกสอนใน
 โครงการเฉลี่ย 15.33 คนต่อเทอม และรับผิดชอบนักเรียนฝึกสอนนอกโครงการเฉลี่ย
 8.77 คนต่อเทอม พาหนะที่ใช้ในการนิเทศการสอนส่วนใหญ่คือรถของวิทยาลัย

การเตรียมนักเรียนฝึกสอน

วิชาที่เปิดสอนตามหลักสูตรเพื่อเป็นการเตรียมนักเรียนฝึกสอนนั้น อาจารย์นิเทศก์
 ส่วนใหญ่เห็นว่าเพียงพอแล้ว ส่วนอาจารย์นิเทศก์ที่เห็นว่ายังไม่พอเห็นว่าควรแทรกเรื่อง
 โครงการฝึกหัดครูชนบทให้นักเรียนทราบโดยละเอียด หลักการพัฒนาท้องถิ่น การ -
 ประชาสัมพันธ์ หลักมนุษยสัมพันธ์ และศิลปการต่อสู้ป้องกันตัว

วิทยาลัยครูยะลาได้จัดให้มีการประชุมพิเศษการฝึกสอน โดยเฉลี่ย 30 ชั่วโมง
 ต่อครั้ง เรื่องที่นำมาประชุมพิเศษส่วนใหญ่คือ กลวิธีการสอน มนุษยสัมพันธ์ระหว่าง
 นักเรียนฝึกสอนกับคนอื่น ๆ ฝึกการทำอุปกรณ์การสอน วิทยากรภายนอกที่มักจะได้รับ
 เชิญมาในการประชุมพิเศษ คือ ครูใหญ่ของโรงเรียนฝึกสอน ครูประจำชั้น เรื่องที่วิทยากร
 ภายนอกมาช่วยประชุมพิเศษส่วนใหญ่คือ ทักษะคติและความรู้สึกนึกคิดต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน
 ขนบธรรมเนียมประเพณีของชนบทนั้น ๆ

ตอนที่ 2

อุปสรรคในการดำเนินโครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูยะลา

ก. การขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ

หน่วยงานหรือบุคคลที่อาจารย์นิเทศก์มักขอความช่วยเหลือเพื่อนำมาพัฒนาของ
 นักเรียนฝึกสอน คือ นายอำเภอ หน่วยงานมัธยม หน่วยงานนิเทศก์ประจำภาคการ
 ศึกษา 2 หัวหน้าส่วนการศึกษาประจำภาค อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่มักขอความช่วยเหลือ
 เป็นทางการ และมีปัญหาจากการขอความช่วยเหลือก็คือ บางครั้งหน่วยงานหรือบุคคลที่ถูก
 ขอความช่วยเหลืออยู่ในสภาพที่ไม่พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ เช่น ขาดแคลนเงิน วัสดุ
 กำลังคน

ข. การจัดหาอุปกรณ์และบริการให้กับนักเรียนฝึกสอน

อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่เห็นว่า ทางวิทยาลัยครูยะลาสามารถจัดหาอุปกรณ์และ
 บริการเกี่ยวกับบ้านพัก เครื่องนอน เครื่องครัว เครื่องมือพัฒนา โสตทัศนูปกรณ์ (รวมทั้ง
 วัสดุที่ใช้ทำอุปกรณ์การสอน) ให้กับนักเรียนฝึกสอนโดยให้นักเรียนออกเงินน้อยที่สุดได้
 ส่วนอาจารย์นิเทศก์ที่เห็นว่าทำไม่ได้ให้เหตุผลว่า ขึ้นอยู่กับปริมาณเงินที่วิทยาลัยจะหาได้
 เป็นคราว ๆ ไป

อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่เห็นว่า สถานการณ์ที่มีผู้ก่อการร้ายเป็นอันตรายต่อ
 สวัสดิภาพของนักเรียนฝึกสอน ทางวิทยาลัยก็จะเรียกตัวกลับสถานศึกษา หรือให้นักเรียน
 ฝึกสอนทำงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะการเรียนการสอน หรือให้คำแนะนำและจำกัดบริเวณที่
 นักเรียนฝึกสอนจะออกไปติดต่องาน หรือขอความร่วมมือจากฝ่ายปกครอง

ค. การคัดเลือกนักเรียนฝึกสอน

วิทยาลัยครูยะลาคัดเลือกนักเรียนฝึกสอนที่จะออกไปฝึกสอนในชนบทโดยพิจารณาจากความสมัครใจของนักเรียนเอง และความสามารถพิเศษ เช่น ข่างไม้ ข่างปูน และคว่านักเรียนฝึกสอนที่จะออกฝึกสอนอาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ หรือไม่ ผู้พิจารณาใดก็ตามอาจารย์หัวหน้าการฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายชนบท ปัญหาที่ประสบจากการคัดเลือกตัวนักเรียนฝึกสอน มักเป็นปัญหาที่นักเรียนสมัครเกินกว่าจำนวนที่ต้องการ และนักเรียนต้องการไปร่วมกับกลุ่มของตน ซึ่งอาจารย์นิเทศก์ไม่สามารถที่จะจัดให้ได้ อาจารย์นิเทศก์ได้แสดงความคิดเห็นว่า นักเรียนฝึกสอนที่จะปฏิบัติงานโดยลดตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ต้องมีความเข้าใจจุดมุ่งหมายของโครงการ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความเสียสละ มีความรักเด็ก เป็นผู้นำ มีความสามารถพิเศษหลาย ๆ อย่าง รู้จักปรับปรุงบุคลิกภาพ และรู้จักใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม

ง. การประชุมสัมมนากับนักเรียนฝึกสอนและกับครูใหญ่ของโรงเรียนในโครงการ

อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่มีการประชุมสัมมนากับนักเรียนฝึกสอนสัปดาห์ละครั้ง เฉลี่ยครั้งละ 2.2 ชั่วโมง ในการประชุมสัมมนากับนักเรียนฝึกสอนส่วนใหญ่ประชุมเป็นกลุ่ม และทำกันที่โรงเรียนฝึกสอน เพื่อให้การฝึกสอนมีประสิทธิภาพ อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่เห็นว่า ควรประชุมกันสัปดาห์ละครั้ง อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่ประชุมสัมมนากับนักเรียนฝึกสอนไม่ไค้มวยเพราะมีงานอื่นทำมาก และมีนักเรียนฝึกสอนในความดูแลมากเกินไป ปัญหาที่นักเรียนฝึกสอนนำมาอภิปรายหรือขอคำปรึกษาในการประชุมสัมมนาส่วนใหญ่เป็นปัญหาการสอน

ในการประชุมสัมมนากับครูใหญ่ของโรงเรียนในโครงการนั้น วิทยาลัยครูยะลาได้จัดทำเป็นครั้งคราว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงบประมาณที่ได้มาจากยูนิเซฟ อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดปีละ 1 ครั้ง ในเทอมต้น เพื่อครูใหญ่จะได้ทราบนโยบายของการปฏิบัติงานตรงกัน หัวข้อในการประชุมสัมมนากับครูใหญ่มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแนะนำนักเรียนฝึกสอนให้เข้าใจกฎข้อบังคับ การบริหารงาน นโยบายของโรงเรียน การสร้างทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู และสัมมนาเรื่องความร่วมมือของครูที่เลี้ยง เด็กนักเรียน และ

ชาวบ้าน อุปสรรคในการจัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับครูใหญ่มักจะเป็นปัญหาในด้านงบประมาณ
ไม่พอ

ในการสัมมนาหลังการฝึกสอนเป็นส่วนรวมนั้น วิทยาลัยครูยะลามิได้จัดทำ แต่
อาจารย์นิเทศก์ 4 คน ได้ทำเป็นกลุ่มย่อยเฉพาะนักเรียนที่อยู่ในความดูแลของคน
อาจารย์นิเทศก์ที่มิได้ทำให้เหตุผลว่า เป็นเวลาปิดภาคเรียนพอดีไม่สะดวกในการจัด แต่
อาจารย์นิเทศก์ทุกคนยอมรับว่า การสัมมนาหลังการฝึกสอนนั้นมีประโยชน์เพราะเป็นการ
ประเมินผลงาน เป็นการสร้างทัศนคติที่ถูกต้องให้แก่แก่นักเรียนฝึกสอน ตลอดจนเป็นการ
รับงานที่ยังปฏิบัติไม่เสร็จไว้มอบให้กับรุ่นต่อไป บุคคลที่ควรเข้าร่วมในการสัมมนาหลัง
การฝึกสอนได้แก่ อาจารย์นิเทศก์ นักเรียนฝึกสอน ครูพี่เลี้ยง ครูใหญ่ของโรงเรียนฝึกสอน
อาจารย์นิเทศก์ได้เสนอแนะว่า ในการสัมมนาหลังการฝึกสอนควรเน้นการบำเพ็ญตนให้
เป็นประโยชน์ และให้นักเรียนฝึกสอนแสดงผลงานที่เคยเป็นตัวอย่าง และในการ
ประชุมสัมมนาครูใหญ่ของโรงเรียนฝึกสอนนั้น อาจารย์นิเทศก์เสนอแนะว่าควรเน้นให้
ครูใหญ่ตระหนักว่าตนมีความสำคัญต่อโครงการเพียงใด เพื่อครูใหญ่จะได้นำปัญหาของ
นักเรียนฝึกสอนมาอภิปรายอย่างตรงไปตรงมา และอาจารย์นิเทศก์ควรเข้าร่วมควยให้
มากที่สุดเพื่อความเข้าใจตรงกัน

จ. การอบรมครูพี่เลี้ยงของโรงเรียนในโครงการฝึกหัดครูชนบท

ทางวิทยาลัยครูยะลาเคยจัดการอบรมครูพี่เลี้ยง แต่ในระยะ 3 ปีนี้ยังไม่ได้จัด
เลย และให้เหตุผลว่าอุปสรรคในการจัดการอบรมคือ งบประมาณมีไม่พอ ในการอบรม
ครูพี่เลี้ยงอาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่เห็นว่า ควรอบรมเรื่องความรู้ด้านเกษตรกรรม อนามัย
และหัตถกรรม ความรู้ความเข้าใจทั้งในหลักการศึกษาและหลักการสอนที่ทันสมัย

ตอนที่ 3

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของปริมาณการทำงานตามหน้าที่และบทบาทในการให้
คำแนะนำช่วยเหลือแก่นักเรียนฝึกสอนในการสอนและการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนตามความ
คิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์ กับค่าเฉลี่ยตามความคิดเห็นของนักเรียนฝึกสอน ว่าอาจารย์
นิเทศก์ทำงานค่านี้นานน้อยเพียงไร โดยแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็น 7 หัวข้อคือ (1) คำน

การปฏิบัติงานประจำของครู (2) ด้านการศึกษาเด็ก (3) ด้านการสอน (4) ด้านการจัดและปกครองชั้น (5) ด้านการวัดผลความก้าวหน้าการเรียน (6) ด้านการปรับปรุงโรงเรียน (7) ด้านการปรับปรุงบ้านพัก

1. ด้านการปฏิบัติงานประจำของครู จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักเรียนฝึกสอน ปรากฏว่าความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักเรียนฝึกสอนตรงกันในเรื่องการให้คำแนะนำช่วยเหลือในการให้ความร่วมมือในการทำงานหรืองานรื่นของโรงเรียน จักอยู่ในระดับปานกลาง การให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) ปฏิบัติงานประจำ (เช่น เรียกชื่อ) ให้ทำได้สม่ำเสมอ รวดเร็วและถูกต้อง (2) การทำสมุดประจำชั้น สมุดเรียกชื่อ และสมุดรายงาน (3) การตรวจสุขภาพนักเรียน (4) การจัดห้องเรียนให้สะอาดเป็นระเบียบน่าดู สวยงาม และเป็นการเสริมการเรียนรู้ของเด็ก (5) ความเข้าใจระเบียบปฏิบัติในการทำงานของครู (6) ความเข้าใจอำนาจและหน้าที่ของการเป็นครู 3 รายการแรกอาจารย์นิเทศก์เห็นว่าคนทำในระดับปานกลาง แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำน้อย 3 รายการหลังอาจารย์นิเทศก์เห็นว่าคนทำในระดับมาก แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำปานกลาง

2. ด้านการศึกษาเด็ก ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักเรียนฝึกสอนตรงกันในเรื่องการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) การศึกษาเด็กนักเรียนเพื่อทราบพื้นฐานความรู้ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม อุนิสัยและใจคอ เป็นต้น (2) การรู้จักติดต่อกับผู้ปกครองของนักเรียนเพื่อทราบความเป็นไปทางบ้านของนักเรียน (3) การรู้จักศึกษาชุมชนเพื่อจะให้เข้าใจนักเรียนให้ดีขึ้น จักอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก (2) การรู้จักสังเกตพฤติกรรมของเด็กนักเรียนและเข้าใจสาเหตุแห่งพฤติกรรมนั้น (3) การรู้จักจิตวิทยาสำหรับเด็ก และจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็ก (4) การรู้จักทำและใช้ระเบียบสะสมและระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียนเกี่ยวกับความเจริญเติบโตของเด็ก 3 รายการแรกอาจารย์นิเทศก์เห็นว่าคนทำในระดับมาก แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำปานกลาง ส่วนรายการสุดท้ายอาจารย์นิเทศก์เห็นว่าคนทำในระดับปานกลาง แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำน้อย

3. ด้านการสอน ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักเรียนฝึกสอนตรงกัน ในเรื่องการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) การเลือกและคัดแปลงเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอนให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก (2) การเลือกใ้ข้อปกรณณ์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน (3) การสร้างคำถามตลอดจนการใช้คำถาม (4) การตรวจสอบจดงาน ตรวจแก้งานและการบ้าน (5) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านการอ่าน คิด พัง เขียน จัดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) การศึกษาหลักสูตร ปรมวลการสอน แบบเรียนในชั้นที่จะต้องทำการสอน (2) การตั้งวัตถุประสงค์การสอนให้สอดคล้องกับบทเรียน (3) การวางแผนการสอน เตรียมการสอน และบันทึกการสอน (4) การแก้ไขการพูด และการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องของนักเรียนฝึกสอน และ (5) การให้การบ้านและทบทวนบทเรียนแก่นักเรียน 4 รายการแรก อาจารย์นิเทศก์เห็นว่าตนทำในระดับมาก แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำปานกลาง ส่วนรายการสุดท้ายอาจารย์นิเทศก์เห็นว่าตนทำในระดับปานกลาง แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำน้อย

4. ด้านการจัดและปกครองชั้น ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักเรียนฝึกสอน ในเรื่องการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) การควบคุมและปกครองชั้นให้เรียบร้อย (2) การปกครองและสอนเด็กให้อยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย (3) การรู้จักกลวิธีในการโน้มน้าวจิตใจเด็ก (4) การแก้ปัญหาส่วนตัวของเด็ก (5) การชักจูงให้นักเรียนทำงานร่วมกับคนอื่นได้ จัดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการให้คำแนะนำช่วยเหลือในการอบรมเด็กให้มีกิจวัตร มารยาท และดูแลการแต่งการให้สะอาดเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบ อาจารย์นิเทศก์เห็นว่าตนทำในระดับมาก แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำปานกลาง

5. ด้านการวัดผลความก้าวหน้าด้านการเรียน ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักเรียนฝึกสอนตรงกัน ในเรื่องการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) ความเข้าใจความมุ่งหมายของการวัดและประเมินผล (2) การใช้ผลการสอบเป็นเครื่องมือปรับปรุงการสอนของนักเรียนฝึกสอน จัดอยู่ในระดับปานกลาง การให้คำแนะนำช่วยเหลือใน (1) การสร้างข้อทดสอบ (2) การตรวจสอบข้อสอบและให้คะแนน (3) การใช้ข้อสอบ

กระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียน (4) การใช้ผลการสอบของเด็กนักเรียนมาเป็นแนวทางช่วยเหลือเด็กเป็นราย ๆ ไป อาจารย์นิเทศก์เห็นว่าตนทำอยู่ในระดับปานกลาง แต่ นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำน้อย

6. ด้านการปรับปรุงโรงเรียน ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักเรียนฝึกสอนตรงกันในเรื่องการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) จัดบริเวณโรงเรียนให้สะอาดสวยงาม ตกแต่งบริเวณโรงเรียน เช่น สร้างรั้ว ปลูกต้นไม้ ตกแต่งสนาม ถนน ทางระบายน้ำ เป็นต้น (2) การจัดทำและใช้ส้วมที่ถูกอนามัย เป็นการสร้างนิสัยที่ดีให้แก่เด็กนักเรียน โดยสร้างให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของท้องถิ่น จัดอยู่ในระดับปานกลาง การให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) การซุกและใช้หมอน้ำดื่ม น้ำใช้ที่ถูกสุขลักษณะ (2) การจัดสนามเด็กเล่น (3) การปรับปรุงการเกษตร และการเลี้ยงสัตว์ในบริเวณโรงเรียน เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดี อาจารย์นิเทศก์เห็นว่าตนทำในระดับปานกลาง แต่ นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำน้อย

7. ด้านการปรับปรุงบ้านพัก ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักเรียนฝึกสอนตรงกันในเรื่องการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) ตกแต่งบริเวณบ้านพักให้สวยงาม (2) รักษาความสะอาดของเครื่องใช้และบ้านพัก จัดอยู่ในระดับมาก ส่วนการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) ทำสวนครัวเป็นแบบอย่าง (2) การจัดสุขาภิบาลในบ้านพัก (3) การจัดห้องนอน ห้องครัว ห้องพักผ่อน หรือห้องรับแขกในบ้านพัก ให้ถูกสุขลักษณะ ความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และนักเรียนฝึกสอนตรงกัน จัดอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 4

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาจารย์นิเทศก์

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่ คือ นักเรียนฝึกสอนมักปกปิดไม่ให้ความร่วมมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติงานฝึกสอน และอาจารย์นิเทศก์มีเวลาแนะนำนักเรียนฝึกสอนไม่พอ เพราะงานคานงานอื่นมีมากอยู่แล้ว

อาจารย์นิเทศก์ได้เสนอว่า เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างไคยลดี ควรจะจัดหาเครื่องมือโยธา เครื่องครัว เครื่องนอน ให้พอเพียงกับความจำเป็น ลดชั่วโมงการสอนในสถาบันฝึกหัดครูให้น้อยลงเพื่อจะได้ออกนิเทศได้เต็มที่ เพิ่มบุคลากรที่จะทำงานด้านการนิเทศการฝึกสอนในชนบทให้มากขึ้น ควรประชุมอาจารย์นิเทศก์เดือนละครั้งเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง ควรให้อาจารย์นิเทศก์เข้าร่วมประชุมในการประชุมของโรงเรียนฝึกสอนเป็นครั้งคราว เพื่อประโยชน์ในการปรับความเข้าใจให้ตรงกัน ควรแทรกเนื้อหาวิชาเรื่องโครงการฝึกหัดครูชนบท รวมทั้งการปฏิบัติงานของนักเรียนฝึกหัดครูที่ไปฝึกสอนตามโครงการโดยละเอียด เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับความรู้ทั่วกัน และควรเลิกการเกณฑ์ครูไปเป็น อ.ส.โดยเด็ดขาด เพราะกระทบกระเทือนต่อความปลอดภัยของนักเรียนฝึกสอน

ครูที่เลี้ยง

ตอนที่ 1

รายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับครูที่เลี้ยง

ครูที่เลี้ยงของนักเรียนฝึกสอนของวิทยาลัยครูยะลา มีจำนวนทั้งหมด 110 คน เป็นชาย 61 คน เป็นหญิง 49 คน มีอายุเฉลี่ย 29.17 ปี วุฒิของครูที่เลี้ยงประเภทสามัญระดับอาชีวชั้นสูง 2 คน มัธยมศึกษาปีที่ 3 มี 1 คน มัธยมปีที่ 3 มี 1 คน ประเภทวิชาครู ระดับประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม 5 คน ประกาศนียบัตรพิเศษครูมัธยม 40 คน ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูง 19 คน ประกาศนียบัตรประโยคครูประถม 5 คน ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา 21 คน ประกาศนียบัตรพิเศษการศึกษา 10 คน ประกาศนียบัตรพิเศษประโยคครูประถม 1 คน ประกาศนียบัตรประโยคครูมูล 1 คน ประกาศนียบัตรพิเศษครูมูล 1 คน ครูที่เลี้ยงทั้ง 110 คน สอนในระดับประถมศึกษา สอนมากกว่า 1 หมวดวิชา 56 คน สอนทุกหมวดวิชา 35 คน สอนหมวดวิชาเดียว 19 คน สอนมากกว่า 1 ชั้นเรียน 46 คน สอนชั้นเดียว 64 คน จำนวนชั่วโมงที่ทำการสอนโดยเฉลี่ย 21.24 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ งานพิเศษในโรงเรียนนอกเหนือจากการสอนนั้น ส่วนใหญ่คืองานด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร รองลงมาคืองานด้าน

การปกครอง และงานค้ำชูการ ครูที่เลี้ยงมีประสบการณ์ทางการสอนโดยเฉลี่ย 8.2 ปี ได้เคยทำหน้าที่ครูที่เลี้ยงมาแล้วโดยเฉลี่ย 2.5 ปี มีนักเรียนฝึกสอนอยู่ในความรับผิดชอบในเทอมต้นและเทอมกลาง ปีการศึกษา 2515 โดยเฉลี่ย 2.8 คน ต่อครูที่เลี้ยง 1 คน

ตอนที่ 2

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของปริมาณการทำงานความหน้าที่และบทบาทในการให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่นักเรียนฝึกสอนในการสอนและการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียน ตามความเห็นของครูที่เลี้ยง กับค่าเฉลี่ยตามความคิดเห็นของนักเรียนฝึกสอนว่าครูที่เลี้ยงทำงานในด้านนี้มากน้อยเพียงไร โดยแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็น 7 หัวข้อเช่นกันคือ (1) ด้านการปฏิบัติงานประจำของครู (2) ด้านการศึกษาเด็ก (3) ด้านการสอน (4) ด้านการจัดและปกครองชั้น (5) ด้านการวัดผลความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียน (6) ด้านการปรับปรุงโรงเรียน (7) ด้านการปรับปรุงบ้านพัก

1. ด้านการปฏิบัติงานประจำของครู จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่เลี้ยง และนักเรียนฝึกสอน ปรากฏว่าความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอนตรงกันว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ

2. ด้านการศึกษาเด็ก ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอนตรงกันในเรื่องการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) การศึกษาเด็กเพื่อทราบพื้นฐานความรู้ฐานะเศรษฐกิจและสังคม อุปนิสัยและใจคอ เป็นต้น (2) ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก (3) การรู้จักสังเกตพฤติกรรมของเด็กนักเรียนและเข้าใจสาเหตุแห่งพฤติกรรมนั้น (4) การรู้จักติดต่อกับผู้ปกครองของนักเรียนเพื่อทราบความเป็นไปทางบ้านของนักเรียน (5) การรู้จักศึกษาชุมชนเพื่อจะให้เข้าใจนักเรียนให้ดีขึ้น (6) การรู้จักจิตวิทยาสำหรับเด็กและจิตวิทยาการเรียนรูของเด็ก จัดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการให้คำแนะนำช่วยเหลือในการจัดทำและระเบียบสละและระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียนเกี่ยวกับความเจริญเติบโตของเด็ก ครูที่เลี้ยงเห็นว่าคนทำในระดับปานกลาง แต่เด็กนักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำน้อย

3. ค่านการสอน ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอน ตรงกัน ในเรื่อง การให้คำแนะนำช่วยเหลือ ในเรื่อง (1) เลือกและคัดแปลงเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอนให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก (2) การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน (3) การแก้ไขการพูด และการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องของนักเรียนฝึกสอน (4) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในค่านการอ่าน คิด พัง เขียน (5) การสร้างคำถามตลอดจนการใช้คำถาม (6) การให้การบ้านและทบทวนบทเรียนแก่นักเรียน จัดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) การศึกษานหาลักษณะ ประมวลการสอน แบบเรียนในชั้นที่จะต้องทำการสอน (2) การตั้งวัตถุประสงค์การสอนให้สอดคล้องกับบทเรียน (3) การวางแผนการสอน เตรียมการสอน และบันทึกการสอน (4) การตรวจสอบผลงาน ตรวจสอบงานและการบ้าน ครูที่เลี้ยงมีความคิดว่าคนทำในระดับมาก แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำปานกลาง

4. ค่านการจัดและปกครองชั้น ครูที่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอนมีความคิดเห็นตรงกัน ในเรื่อง การให้คำแนะนำช่วยเหลือ ในเรื่อง (1) การปกครองและสอนเด็กให้อยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย (2) การรู้จักกลวิธีในการโน้มน้าวจิตใจเด็ก (3) การแก้ปัญหาส่วนตัวของเด็ก (4) การชักจูงให้นักเรียนทำงานร่วมกับคนอื่นได้ จัดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) การควบคุมและปกครองชั้นให้เรียบร้อย (2) การอบรมเด็กให้มีกิริยาจา มรรยาท และดูแลการแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบ ครูที่เลี้ยงเห็นว่าคนทำในระดับมาก แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำปานกลาง

5. ค่านการเรียน ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอนตรงกันว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ

6. ค่านการปรับปรุงโรงเรียน ความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอนตรงกัน ในเรื่อง การให้คำแนะนำช่วยเหลือ ในเรื่อง (1) การจัดบริเวณโรงเรียนให้สะอาดสวยงาม (2) การจัดทำและใช้ส้วมที่ถูกอนามัย จัดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) การซุกและใช้ขบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ที่ถูกสุขลักษณะ (2) การจัดสนามเด็กเล่น (3) การปรับปรุงการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ในบริเวณโรงเรียน

ครูพี่เลี้ยงเห็นว่าตนทำงานในระดับปานกลาง แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำน้อย

7. ด้านการปรับปรุงบ้านพัก ความคิดเห็นของครูพี่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอนตรงกันในเรื่องการให้คำแนะนำช่วยเหลือในเรื่อง (1) ตกแต่งบริเวณบ้านพักให้สวยงาม (2) การจัดสุขาภิบาลในบ้านพัก (3) การจัดห้องนอน ห้องครัว ห้องพักผ่อน หรือห้องรับแขกในบ้านพักให้ถูกสุขลักษณะ (4) การรักษาความสะอาดของเครื่องใช้และบ้านพัก จักอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการให้คำแนะนำช่วยเหลือในการทำสวนครัวเป็นแบบอย่างครูพี่เลี้ยงเห็นว่าตนทำในระดับปานกลาง แต่นักเรียนฝึกสอนเห็นว่าทำน้อย

อาจารย์นิเทศก์เห็นว่าตนควรให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนฝึกสอนระดับมากในเรื่อง (1) ความเข้าใจระเบียบปฏิบัติในการทำงานของครู (2) การศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอน แบบเรียน (3) การวางแผนการสอน เตรียมการสอน และบันทึกการสอน (4) การรู้จักสังเกตพฤติกรรมของเด็กนักเรียนและเข้าใจสาเหตุแห่งพฤติกรรมนั้น (5) การตั้งวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับบทเรียน (6) การแก้ไขการพูดและการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องของนักเรียนฝึกสอน (7) การตกแต่งบริเวณบ้านพักให้สวยงาม (8) การจัดห้องเรียนให้สะอาดเป็นระเบียบน่าดู (9) ความเข้าใจในอำนาจและหน้าที่ของการเป็นครู (10) ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก (11) การรู้จักจิตวิทยาสำหรับเด็ก และจิตวิทยาการเรียนรูของเด็ก (12) การรักษาความสะอาดของเครื่องใช้ในบ้านพัก แต่ความช่วยเหลือจริงที่นักเรียนฝึกสอนได้รับอยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ ยกเว้นการให้คำแนะนำช่วยเหลือเรื่องการตกแต่งบริเวณบ้านพักให้สวยงาม และการรักษาความสะอาดของเครื่องใช้ภายในบ้านพักเท่านั้นที่นักเรียนฝึกสอนได้รับคำแนะนำช่วยเหลือระดับมาก

ส่วนครูพี่เลี้ยงเห็นว่าตนควรให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนฝึกสอนระดับมากในเรื่อง (1) การวางแผนการสอน เตรียมการสอน และบันทึกการสอน (2) การศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอน แบบเรียน (3) การอบรมเด็กให้มีกิจวัตร มารยาท และดูแลการแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อย (4) การตั้งวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับบทเรียน (5) การควบคุมและปกครองชั้นให้เรียบร้อย (6) การตรวจสอบผลงาน แก่งานและการบ้าน แต่ความช่วยเหลือจริงที่นักเรียนฝึกสอนได้รับอยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ

ตอนที่ 3

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และความช่วยเหลือที่ครูที่เลี้ยงต้องการจาก
สถาบันฝึกหัดครู

ปัญหาในการปฏิบัติงานของครูที่เลี้ยง ส่วนใหญ่ได้แก่นักเรียนฝึกสอนไม่มาขอความช่วยเหลือ รองลงมาคือ ความสัมพันธ์กับอาจารย์นิเทศก์ไม่ดีพอ ทำให้ขาดการประสานงานกัน ครูที่เลี้ยงไม่มีเวลาแนะนำนักเรียนฝึกสอนเพราะมีงานด้านอื่นทำมากอยู่แล้ว ครูที่เลี้ยงยังไม่ทราบหน้าที่ของตนดีพอ

ครูที่เลี้ยงต้องการความช่วยเหลือจากสถานศึกษาฝึกหัดครูเรื่องลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ

1. บริการโสตทัศนศึกษา เช่นการให้ข้อมูลอุปกรณ์ หรือการอบรมเกี่ยวกับการใช้และผลิตอุปกรณ์

2. เปิดอบรมเกี่ยวกับความมุ่งหมายและวิธีดำเนินการของโครงการฝึกหัดครู

ชนบท

3. ต้องการประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์จากสถานศึกษาฝึกหัดครูมากขึ้น

4. เปิดอบรมเกี่ยวกับวิธีการทำงานร่วมกับอาจารย์นิเทศก์

5. เปิดอบรมเกี่ยวกับวิธีการทำงานร่วมกับนักเรียนฝึกสอน

6. ต้องการมีส่วนร่วมในการวางโครงการฝึกสอน

7. จัดอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และครูที่เลี้ยงเกี่ยวกับปัญหาการสอนและการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนของนักเรียนฝึกสอน โดยแบ่งเป็นหัวข้อย่อย 6 หัวข้อ คือ (1) ด้านการสอน (2) การใช้อุปกรณ์การสอน (3) การร่วมมือกับครูหรือเจ้าหน้าที่ในโรงเรียนฝึกสอน (4) การจัดและปกครองชั้น (5) การวัดและประเมินผล (6) การปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียน

1. ด้านการสอน ปรากฏว่าความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์และครูที่เลี้ยงต่างกัน คือ ครูที่เลี้ยงส่วนมากเห็นว่านักเรียนฝึกสอนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รอง

ลงมาก็คือ ขาดกลวิธีในการสอนที่ดี ขาดความแม่นยำในเนื้อหาที่สอน ขาดความรู้ในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ขาดความสามารถในการเขียนกระดานคำให้เป็นระเบียบ เป็นต้น แต่อาจารย์นิเทศก์ส่วนมากเห็นว่า นักเรียนฝึกสอนขาดกลวิธีในการสอนที่ดี รองลงมาก็คือ ขาดความแม่นยำในเนื้อหาที่สอน และขาดความสามารถในการเขียนกระดานคำให้เป็นระเบียบ เป็นต้น

2. ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน ครูที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า นักเรียนฝึกสอนไม่ชวนช่วยในการทำอุปกรณ์การสอน รองลงมาก็คือ ไม่รู้จักคัดแปลงและผลิตอุปกรณ์จากวัสดุราคาถูก ไม่รู้จักแสวงหาและใช้แหล่งอุปกรณ์ ไม่รู้จักผลิตอุปกรณ์การสอน ส่วนอีก 3 รายการมีความเห็นไม่ตรงกัน แต่อยู่ในอันดับหลัง

3. การร่วมมือกับครูหรือเจ้าหน้าที่ในโรงเรียน ครูที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์มีความเห็นตรงกันว่า นักเรียนฝึกสอนไม่แสดงความคิดเห็น และไม่กล้าที่จะทำตนให้สนิทสนมกับครูในโรงเรียน

4. การจัดและปกครองชั้น ครูที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์มีความเห็นไม่ตรงกัน คือ ครูที่เลี้ยงเห็นว่านักเรียนฝึกสอนมีปัญหามากที่สุดในด้านการจัดและปกครองชั้น คือ ไม่มีกลวิธีในการโน้มน้าวจิตใจเด็ก รองลงมาก็คือ ไม่มีการศึกษาเด็ก ไม่สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของนักเรียน ไม่สามารถทำระเบียบสะสม เป็นต้น แต่อาจารย์นิเทศก์เห็นว่า ส่วนใหญ่เด็กนักเรียนฝึกสอนไม่สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของนักเรียน รองลงมาก็คือ ไม่มีกลวิธีในการโน้มน้าวจิตใจเด็ก เป็นต้น

5. การวัดและประเมินผล ครูที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์มีความเห็นไม่ตรงกัน คือ ครูที่เลี้ยงเห็นว่านักเรียนฝึกสอนมีปัญหาที่สุดในด้านไม่รู้จักใช้ผลการสอบมาพิจารณาปรับปรุงการสอนของนักเรียนฝึกสอน รองลงมาก็คือ มีความชำนาญในการสร้างข้อทดสอบ ไม่รู้จักใช้การสอบเป็นการกระตุ้นการเรียนของเด็ก ไม่รู้จักใช้ผลการสอบเป็นแนวทางในการช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคล เป็นต้น แต่อาจารย์นิเทศก์เห็นว่านักเรียนฝึกสอนมีปัญหาที่สุดในด้านมีความลำบากในการสร้างข้อทดสอบ รองลงมาก็คือ ไม่รู้จักใช้การสอบเป็นการกระตุ้นการเรียนของเด็ก ไม่รู้จักใช้ผลการสอบเป็นแนวทางในการช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคล เป็นต้น

6. การปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียน ครูที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์มีความเห็นตรงกันว่า นักเรียนฝึกสอนมีปัญหาในด้านไม่สามารถปฏิบัติการสิ่งใดให้เป็นตัวอย่างแก่การปรับปรุงหมู่บ้านใดก็ได้ที่ควร เพราะมีเครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนงบประมาณไม่เพียงพอ

ปัญหาร่องลงมาในความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงคือ นักเรียนฝึกสอนขาดความรับผิดชอบในการปรับปรุงบ้านพักและโรงเรียน นักเรียนฝึกสอนไม่สามารถปฏิบัติการสิ่งใดให้เป็นตัวอย่างในการปรับปรุงหมู่บ้านได้ เพราะท้องถิ่นขาดทรัพยากรธรรมชาติเป็นต้น

ส่วนความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์นั้นเห็นว่า ปัญหาร่องลงมาคือ ชาวบ้านขาดความกระตือรือร้น ไม่สนใจปรับปรุงบ้านของตนตามแบบอย่าง นักเรียนฝึกสอนไม่สามารถปฏิบัติการสิ่งใดให้เป็นตัวอย่างแก่การปรับปรุงหมู่บ้านใดก็ตามที่ และไม่สามารถปฏิบัติงานได้สะดวกเท่าที่ควร เพราะมีภัยจากผู้ก่อการร้ายอยู่เสมอ

ปัญหาความต้องการและความคิดเห็นทั่วไปของนักเรียนฝึกสอนเกี่ยวกับการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท

1. ในขณะที่ฝึกสอน นักเรียนฝึกสอนมีความเห็นว่าคนใดได้รับความไม่สะดวกในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ซึ่งต้องการความช่วยเหลือจากสถาบันฝึกหัดครู

1.1 เกี่ยวกับบ้านพัก

นักเรียนฝึกสอนไม่ได้รับความสะดวกเรื่องบ้านพัก เพราะไม่มีบ้านพักบ้านพักที่มีที่เกาต์แอม ไม่มีช่องระบายอากาศ ขาดเครื่องใช้ภายในบ้าน อยากรีไบบ้านพักใหม่

1.2 เกี่ยวกับอาหารการกิน

นักเรียนฝึกสอนได้รับความไม่สะดวกในด้านนี้เพราะหาซื้ออาหารสดและแห้งยาก ตลาดอยู่ไกล ขาดอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร เงินค่าอาหารไม่พอ อยากรีไบบัณฑิตช่วยเงินค่าอาหารและส่งข้าวให้เป็นคราว ๆ ไม่

1.3 เกี่ยวกับความเจ็บไข้

นักเรียนฝึกสอนต้องการยาสามัญประจำบ้านให้มีปริมาณมากขึ้น ต้องการกลับมาตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลเดือนละครั้ง และให้วิทยาลัยครูช่วยติดขอความสะดวกจากอนามัยตำบลในเวลาที่นักเรียนฝึกสอนไม่สบาย

1.4 เกี่ยวกับความปลอดภัย

นักเรียนฝึกสอนต้องการให้อาจารย์ที่เทศก์ไปเยี่ยมบ่อย ๆ เพื่อความอบอุ่นใจ และขอให้วิทยาลัยเรียกตัวกลับเมื่อท้องถิ่นเกิดอันตรายจากเหตุการณ์ร้าย ตลอดจนให้วิทยาลัยช่วยชี้แจงการปฏิบัติตน ป้องกันตน และจัดหาผู้ให้คำแนะนำในด้านอุปนิสัยความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

1.5 เกี่ยวกับการเดินทาง

นักเรียนฝึกสอนต้องการให้วิทยาลัยทำความตกลงกับบริษัทรถเมล์ ขอลดค่าโดยสาร และให้วิทยาลัยอำนวยความสะดวกในการส่งรถไปรับกลับวิทยาลัย เดือนละครั้ง เพื่อเข้ามารับเงินค่าใช้จ่ายประจำเดือน หรือขนานาคี

2. ในการออกฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท นักเรียนฝึกสอนได้รับความยากลำบากในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของโครงการฝึกหัดครูชนบท ในด้านต่อไปนี้คือ

2.1 การปรับปรุงโรงเรียนทำได้ยาก เพราะขาดเครื่องมือและวัสดุในการปรับปรุงโรงเรียน ฝนตกอยู่เสมอ บริเวณโรงเรียนมีสัตว์เลื้อยคลานพละกวน ขาดการวางโครงการปฏิบัติงาน โรงเรียนฝึกสอนบางแห่งให้ความร่วมมือน้อย

2.2 การสอนในชั้นเรียนไม่ไค้ผลดี เพราะเด็กนักเรียนพูดภาษาอิสลามและปักษ์ใต้ ฟังภาษากลางไม่รู้เรื่อง ไม่เกรงกลัวครูฝึกสอน อ่านเขียนหนังสือไม่ถูก ขาดเรียนบ่อยเพราะสุขภาพไม่ดีหรือช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่มีแบบเรียนและอุปกรณ์การเรียน นักเรียนฝึกสอนขาดความมั่นใจในตัวเอง ไม่ไค้สอนวิชาที่ตนถนัด เด็กนักเรียนมีพื้นฐานความรู้ไม่เท่ากันเพราะเขาเรียนไม่พร้อมกัน ครูที่ไค้ียงบางคนชอบให้สอนแทนมาก ชั่วโงง จึงมีเวลาเตรียมการสอนน้อย

2.3 วิธีสอนต่าง ๆ ใช้ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เพราะนักเรียนฝึกสอนเลือกใช้ไม่ถูก ขาดอุปกรณ์การสอน เด็กนักเรียนไม่เคยชินกับภาษาไทยกลาง ครูที่เลี้ยงบางคนยังต้องการให้สอนแบบอ่านออกเสียงพร้อมกัน

2.4 อุปกรณ์การสอนมีไม่พอ เพราะนักเรียนฝึกสอนไม่มีเงิน หาซื้อวัสดุยาก ขาดประสบการณ์ในการนำเอาวัสดุในห้องเรียนมาดัดแปลง โรงเรียนฝึกสอนบางแห่งเก็บอุปกรณ์ไม่ให้ใช้เพราะเกรงชำรุด

2.5 ความสัมพันธ์กับอาจารย์นิเทศก์ นักเรียนฝึกสอนบางคนมีโอกาสพบกับอาจารย์นิเทศก์น้อย ไม่กล้าเข้าพบอาจารย์นิเทศก์เพราะกลัวและเกรงใจ

2.6 ความสัมพันธ์กับครูที่เลี้ยง นักเรียนฝึกสอนบางคนไม่มีความสัมพันธ์กับครูที่เลี้ยง เพราะวัยต่างกัน หรือเพราะครูที่เลี้ยงไม่ค่อยเข้าสังเกตการสอน

2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนฝึกสอนด้วยกัน นักเรียนฝึกสอนบางคนขาดความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน ไม่รับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ขาดความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียนฝึกสอนที่เป็นหัวหน้าสายบางคนกับสมาชิกในกลุ่ม นักเรียนฝึกสอนภาคกลางวันและภาคกลางคืนบางคนมีความรู้สึกว่าเขาทำไม่ได้

2.8 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาหมู่บ้าน นักเรียนฝึกสอนประสบความยุ่งยากเพราะชาวบ้านไม่สนใจปฏิบัติตาม เนื่องจากยังยึดมั่นในประเพณีความเชื่อเก่า ๆ อยู่ และนักเรียนฝึกสอนขาดทักษะในการชวนเชื่อ

2.9 ความเป็นอยู่ทั่วไป ห้องดินที่มีผู้ก่อการร้ายนักเรียนฝึกสอนกังวลว่า จะไม่ปลอดภัย ขาดแหล่งคนควาหาความรู้สำหรับนักเรียนฝึกสอน ไม่รู้จักแบ่งงบประมาณทำให้เงินหมดก่อนกำหนด

3. เพื่อให้การฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทให้ได้ผลดียิ่งขึ้น นักเรียนฝึกสอนมีความเห็นว่าการเพิ่มวิชาเรียน ดังต่อไปนี้คือ

3.1 หมวดวิชาการศึกษา ควรเพิ่มชั่วโมงภาคปฏิบัติของวิธีสอนวิชาต่าง ๆ และแทรกปัญหาที่เกิดขึ้นเสมอในเวลาฝึกสอน

3.2 หมวดภาษาไทย ควรเพิ่มวิธีสอนภาษาไทยสำหรับเด็กอิสลาม ฝึกการพูด การฝึกคัดอ่าน เขียน ทักษะการอ่านตีพิมพ์มากขึ้น

- 3.3 หมวดสังคมศึกษา ควรเพิ่มวิชาศาสนาอิสลาม
 3.4 หมวดคณิตศาสตร์ ควรเพิ่มเนื้อหาวิชาบัญญัติ
 3.5 หมวดวิทยาศาสตร์ ควรเพิ่มตัวโม่งทดลองทางวิทยาศาสตร์
 3.6 หมวดพละนามัย เน้นความรู้ที่เกี่ยวกับขบวนการต่าง ๆ และหลักในการ

โยธา

3.7 เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ควรเพิ่มวิชามนุษยสัมพันธ์ การศึกษาความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทในจังหวัดยะลา และหลักในการพัฒนาหมู่บ้าน

อภิปรายผลของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ผลใกล้เคียงกับการวิจัยของผู้ที่เคยวิจัยแล้วหลายท่าน คือ
 ก. ผลของการวิจัยครั้งนี้พบว่า วิทยาลัยครูยะลาควรจัดหาอาจารย์นิเทศก์
 การสอนของนักเรียนให้มากขึ้น ตรงกับที่ วิริยะ เวชเวช² นารา สุภรัตน์³ และ
 สุขุมาลัย ชูวิวัฒนาวิชัย⁴ พบว่า สถาบันฝึกหัดครูควรเพิ่มอาจารย์นิเทศก์การฝึกสอน
 ในสาขาต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่ออาจารย์จะได้มีเวลานิเทศและให้คำปรึกษาหารือแก่
 นักเรียนฝึกสอนและครูที่เลี้ยงเต็มที่

²วิริยะ เวชเวช, "ข้อคิดเห็นของอาจารย์ช่วยฝึกสอนเกี่ยวแก่การสอนเกี่ยวแก่
 การสอนของนิสิตคณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2506" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2505), 103 หน้า.

³นารา สุภรัตน์, "ทัศนคติของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อนิสิตที่ทำการฝึกสอนใน
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508),
 65 หน้า.

⁴สุขุมาลัย ชูวิวัฒนาวิชัย, "ปัญหาเกี่ยวกับการนิเทศนักศึกษาฝึกสอนวิชาสังคม
 ศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคการศึกษา 1" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), 99 หน้า.

ข. ผลการวิจัยที่ว่า วิทยาลัยครูยะลาควรให้โรงเรียนฝึกสอนมีส่วนร่วมในการวางโครงการฝึกสอนกับวิทยาลัย ตรงกับที่ ฉันทลักษณ์ ศรีนิลทา⁵ สุกจิตต์ หนูนุกัต⁶ และสุขุมาลัย ชูวิวัฒนาวานิชย์⁷ พบว่า สถาบันฝึกหัดครูกับโรงเรียนฝึกสอนควรมีการวางแผนการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในเรื่องฝึกสอน

ค. ผลการวิจัยที่ว่า นักเรียนฝึกสอนขาดกลวิธีการสอนที่ดี ตรงกับที่ สุมนา ไตลังคะ⁸ และ สุกจิตต์ หนูนุกัต⁹ พบว่า นักเรียนฝึกสอนส่วนใหญ่มักจะประสบปัญหาในการขาดกลวิธีการสอนที่ดี

ง. มีผลการวิจัยหลายประการที่ตรงกับผลการวิจัยของ สุกจิตต์ หนูนุกัต¹⁰ ดังต่อไปนี้คือ

⁵ฉันทลักษณ์ ศรีนิลทา, "บทบาทของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อการฝึกสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508), 193 หน้า.

⁶สุกจิตต์ หนูนุกัต, "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), 108 หน้า.

⁷สุขุมาลัย ชูวิวัฒนาวานิชย์, เรื่องเดิม.

⁸สุมนา ไตลังคะ, "การศึกษานโยบายพิเศษการสอนของอาจารย์พิเศษในโครงการฝึกหัดครูชนบท ของสถาบันฝึกหัดครู" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510), 73 หน้า.

⁹สุกจิตต์ หนูนุกัต, เรื่องเดิม.

¹⁰สุกจิตต์ หนูนุกัต, เรื่องเดิม.

1. ในด้านการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของครูที่เลี้ยงในการให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนฝึกสอน ครูที่เลี้ยงมีความเห็นว่าส่วนมากคนปฏิบัติในอันดีปานกลาง
2. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูที่เลี้ยงก็คือ นักเรียนฝึกสอนไม่มาขอความช่วยเหลือจากครูที่เลี้ยง
3. ครูที่เลี้ยงต้องการให้วิทยาลัยครูช่วยเหลือในด้านบริการทางโสตทัศนศึกษา เช่น การให้ยืมอุปกรณ์ หรือการอบรมเกี่ยวกับการใช้และผลิตอุปกรณ์การสอน
4. นักเรียนฝึกสอนไม่เข้าใจความมุ่งหมายและวิธีการของโครงการ ไม่มี ความอดทนต่อสภาพความเป็นอยู่ในชนบท
5. ปัญหาของนักเรียนฝึกสอน มีดังต่อไปนี้คือ
 - ไม่ชวนช่วยในการผลิตอุปกรณ์
 - ไม่แสดงความกตัญญู และไม่กล้าทำตนให้สนิทสนมกับครูในโรงเรียน
6. นักเรียนฝึกสอนประสบปัญหาในด้านการสอนและการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียน ดังต่อไปนี้
 - ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการปรับปรุงโรงเรียน
 - เด็กนักเรียนขาดอุปกรณ์การเรียน
 - อุปกรณ์การสอนไม่พอ
 - นักเรียนฝึกสอนบางคนมีเวลาพบอาจารย์ไม่เพียงพอ
 - นักเรียนฝึกสอนไม่มีความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน
7. นักเรียนฝึกสอนไม่มีบ้านพัก บ้านพักทรุดโทรม ขาดอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร และต้องการให้วิทยาลัยช่วยเหลือด้านเงินค่าอาหารบ้างเล็กน้อย
8. ควรเพิ่มสอนวิชามนุษยสัมพันธ์ การศึกษาชุมชน
- จ. ผลการวิจัยที่ว่า วิทยากรภายนอกที่ได้รับเชิญมาในการประชุมนี้เทศก่อนออกฝึกสอน คือครูใหญ่ของโรงเรียนฝึกสอน ตรงกับที่ สุมนา ไตลังคะ¹¹ ได้ค้นพบจากการวิจัย

¹¹สุมนา ไตลังคะ, เรื่องเดิม.

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีเหตุผลหลายประการที่อาจทำให้ผลการวิจัยบกพร่อง คือ

1. แบบสอบถามของนักเรียนฝึกสอนได้รับกลับมาไม่ครบจำนวน
2. ผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบคำถามไม่ครบทุกข้อ
3. คำถามที่ใช้ในแบบสอบถามอาจไม่รัดกุมพอ อาจทำให้ผู้ตอบไม่เข้าใจ จึง

ตอบคำถามไม่ตรงกับความต้องการ

ขอเสนอแนะ

จากสิ่งที่ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใครจะเสนอขอปรับปรุงแก้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครู ดังต่อไปนี้

ก. สถาบันฝึกหัดครู

1. เพิ่มจำนวนอาจารย์นิเทศที่ทำการนิเทศการสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท และควรลดจำนวนชั่วโมงการสอนในวิทยาลัยให้น้อยลง เพื่อให้อาจารย์นิเทศจะได้มีเวลาสอนได้เต็มที่
2. ในกรณีที่ต้องเปลี่ยนตัวอาจารย์นิเทศ ควรให้อาจารย์นิเทศใหม่ได้ทดลองทำงานควบคู่ไปกับอาจารย์นิเทศคนเก่าอย่างน้อย 1 เทอม เพื่อจะได้เกิดประสบการณ์
3. ควรร่วมมือกับโรงเรียนฝึกสอนในการสร้างบ้านพักให้กับนักเรียนฝึกสอน
4. ควรพิจารณาช่วยเหลือครูที่เลี้ยงตามความต้องการที่ครูที่เลี้ยงแสดง ความประสงค์มาในงานการวิจัยนี้ โดยพิจารณาตามความเหมาะสม
5. ควรจัดอบรมสัมมนาครูใหญ่ ครูที่เลี้ยง ให้เข้าใจความมุ่งหมายและวิธีการดำเนินงานโครงการฝึกหัดครูชนบท
6. ควรจัดหาเครื่องมือโยธา เครื่องครัว เครื่องนอน ให้เพียงพอกับความจำเป็น
7. ควรเน้นโปรแกรมการสอนวิธีสอนวิชาต่าง ๆ ทางด้านภาคปฏิบัติให้มากขึ้น

8. ควรจัดให้นักเรียนฝึกหัดครูได้มีความรู้ในคำวิธีสอนภาษาไทยให้กับเด็กอิสลามเป็นพิเศษ และให้นักเรียนฝึกหัดครูได้รับการอบรมเกี่ยวกับภาษาปากันไต ภาษาอิสลามพอใช้เป็นประโยชน์ในการสอนภาษา

9. ควรแยกการปฐมนิเทศนักเรียนฝึกสอนในโครงการต่างหาก

10. ควรจัดการสัมมนานักเรียนฝึกสอนหลังการฝึกสอนทุกครั้ง

11. ควรจัดแทรกความรู้ในเรื่องโครงการนี้ รวมทั้งการปฏิบัติงานในการฝึกสอนอย่างละเอียดให้นักเรียนฝึกหัดครูทุกคน หรืออาจจัดให้เรียนโดยไม่ให้หน่วยกิต

ข. อาจารย์นิเทศก์

1. ควรให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนฝึกสอนด้านการสอนและการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนให้มากขึ้น

2. ควรทำความเข้าใจกับครูที่เลี้ยงในเรื่องแนวทางการนิเทศการสอนให้ตรงกัน เพื่อครูที่เลี้ยงจะได้เข้าใจและให้คำแนะนำแก่นักเรียนฝึกสอนได้เต็มที่

3. ควรร่วมมือกันจัดการสัมมนาหลังการฝึกสอนทุก ๆ เทอม และควรพิจารณาเชิญบุคคลากร หรือวิทยากรภายนอกเข้ามาร่วมในการสัมมนาอย่างเหมาะสม

4. ควรพิจารณาเชิญวิทยากรภายนอกโดยเฉพาะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้ามาร่วมในการปฐมนิเทศก่อนออกฝึกสอน โดยให้บรรยายในคำความเป็นอยู่ทั่วไปของประชาชนในชนบทนั้น ๆ ตลอดจนความต้องการของประชาชนในชนบท

ค. ครูที่เลี้ยง

1. ควรพยายามเข้าใจโครงการฝึกหัดครูชนบทให้ดีขึ้น และตระหนักถึงความสำคัญของตนต่อโครงการนี้

2. ควรให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนฝึกสอนในด้านการสอนและการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนให้มากขึ้น

3. ควรยินยอมและสนับสนุนให้นักเรียนฝึกสอนได้ปฏิบัติตามการสอนตามทฤษฎีใหม่ ๆ เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ของนักเรียนฝึกสอน

4. ไม่ควรมอบหมายให้นักเรียนฝึกสอนทำการสอนแทนบ่อย ๆ

5. ควรเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์อันดี และเสียสละพอสมควร

ง. นักเรียนฝึกสอน

1. ควรเป็นผู้ที่สนใจและทำความเข้าใจกับงานของโครงการฝึกหัดครู

ชนบท

2. เป็นผู้ที่มีความอดทนต่อความลำบากและมีความเสียสละ

3. ควรเอาใจใส่และขยันขันแข็งต่อการศึกษาคนคว่า การเตรียมการสอน และอุปกรณ์การสอน ตลอดจนการปฏิบัติการสอน

4. ควรรู้จักรักษามนุษยสัมพันธ์กับครูที่เลี้ยงหรือเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนฝึกสอน และเพื่อนนักเรียนฝึกสอน

5. ควรศึกษาชุมชนให้มากเพื่อจะเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน

ขอเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นต่อไป

การสำรวจทัศนคติของนักเรียนฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูยะลา รวมทั้งทัศนคติของครูที่เลี้ยงในโรงเรียนฝึกสอนในโครงการทั้ง 11 แห่ง